

»Anniskelu kielletty
päihtyneelle»

Vanha tapa on, että ihmisiä on kielto-
tauluin koetettu estää törkeilemästä yhe-
teiseen käyttöön tarkoitetuissa tiloissa,
joskus myös tunkeutumasta yksityiselle
tai muuten rauhoitetulle alueelle. Noissa
tauluissa tapasi vielä takavuosikymmen-
inä yleisesti vakiotyyppisen syntagman
teonnimi + *kielletty*. Seuraavat satun-
naiset poimintoni ovat neljännesvuosi-
sadan takaa, usein varmaan kauan en-
nemmin kiinnitetystä tauluista:

Pääsy kielletty.

Tupakointi kielletty.

Sylkeminen lattialle kielletty.

Eläinten ruokkiminen kielletty.

*Asiaankuulumaton oleskelu käytävillä
kielletty.*

*Koirien kuljettaminen ja ulkoiluttami-
nen kielletty.*

*Koirien ulkoiluttaminen ja asiaankuu-
lumaton ajo hautausmaan alueella anka-
rasti kielletty.*

Kielemme käytäntö -osastossa E. A.
Saarimaa huomautti aikoinaan (Vir.
1944 s. 201) tuollaisiin kieltoihin sisälty-
västä lauseopillisesta erikoisuudesta:
teonnimen yhteydessä nominatiivimuo-
toinen predikatiivi, vaikka muuten käy-
tetään melkein aina partitiivipredikatiiv-
ia. (Vrt. *Tupakointi on vaarallista, Ora-
vien ruokkiminen on hauskaa*; kuitenkin
Pääsy sinne oli vaivaton, jossa subjekti
hahmottuu nykytermein »jaottomaksi
kokonaisuudeksi» eikä »määräiseksi pal-
joudeksi».) Hän sai kyllä vastaansa (Vir.
1944 s. 460) Lauri Kettusen, joka selitti,
että *tupakointi* ilmauksessa *Tupakointi
kielletty* on objekti eikä subjekti; ilmaus
on siis finiittinen eikä *kielletty* ole pre-
dikatiivi vaan apuverbiä vailla oleva
passiivin perfekti. Lauri Hakulinen (mts.
460—461) puolestaan asettui Saarimaan
kannalle.

Passiivin liittotempusten ja vastaavien
predikatiivi-ilmausten raja ei suomessa
ole jyrkkä ja yksiselitteinen. Liittotem-
pukset ovat kehittyneet predikatiivi-

ilmausten pohjalta, ja niiden valtaanpää-
sy on osaksi varsin nuorta; tyyppiesi-
merkistä käy predikatiivitapausten mal-
linen *Lattiat ovat maalatut*, jota kirjakie-
lessä vielä nykysuomen alkuaikoina käy-
tettiin yleisesti tyyppin *Lattiat on maalattu*
sijasta. Yhä nykyään tuntuu »finiitti-
hahmotuksella» olevan tällaisissa ta-
pauksissa rajansa. Jossain kieltoaulussa
ei ainakaan lukijan kannalta ole tärkeää
eikä siis pragmaattisesti keskeistä se, et-
tä kielto joskus »on annettu», antajina
täsmentämättömät henkilötökijät (yleen-
sä viranomaiset). Tärkeää on se, että jo-
tain ylimalkaan ei saa tehdä, tekeminen
on luvatonta. Siltä kannalta Saarimaan
ja Hakulisen hahmotustapa tässä tuntuu
hienosyisemmältä kuin Kettusen.

Kiintoisaa on, että suunnilleen viisi-
kymmenluvulta lähtien vastaavanlaisissa
kieltoauluissa alkoi nähdä myös parti-
tiivipredikatiivia: *Tupakointi kiellettyä*
jne. Olisi ehkä vähän omahyväistä aja-
tella, että oikeakielisyysmiesten vaatima-
ton kirjoittelu olisi tämän muutoksen
pannut liikkeelle. Kielitaju oli vain irtau-
tumassa stereotyyppisistä malleista, jot-
ka olivat aikoinaan syntyneet suomea
puutteellisesti osaavan kaksikielisen vir-
kamiehistön keskuudessa ja koko nyky-
suomalaisen predikatiivinsijajärjestelmän
ollessa vasta kehittymässä. Kohta sen
jälkeen alkoivat tosin sanallisia kielto-
tauluja syrjäyttää uudet ja havainnolli-
semmat, kuvalliset kieltoimerkit punavi-
voineen. Jos eivät ne olisi nykyään val-
ta-asemassa, olisivat *Tupakointi kiellet-
tyä* -tyyppiset kiellot varmaan jo tavalli-
sia.

Viranomaisten kielen muutokset ovat
harvoin yhtäkkisiä. Myös *Tupakointi
kielletty* -tyyppisiä kieltoja yhä sepi-
tään. Omalaatuisimpia on koko maahan
levitetty uusi kieltojuliste, jonka allekir-
joittajana on Oy. Alko Ab.:

Keskiolut on alkoholijuoma.

Sen anniskelu on kielletty:

1. *päihtyneelle*

2. *alle 18-vuotiaalle*

3. *velaksi*

Stereotypia on tässä ajanut lauseopilliseen umpikujaan, josta ei selvitä edes partitiivipredikatiivin *kiellettyä* avulla. »Päihtyneelle», »alle 18-vuotiaalle», »velaksi» ovat tietysti *anniskelu*-sanana määritettäviä. Ne on lohkaistu kuitenkin ousuun paikkaan — vain jotta rakenne »anniskelu on kielletty» säilyisi ehyenä, mitä typografisen sommittelun eheys on vaatinut. On syntynyt lause, joka muistuttaa sanomalehtiotsikoissa joskus nähtyä lausetyyppiä »Yhteydet katkenneet Indonesiaan».

Samankaltainen tapaus on seuraavakin huomaamani »sallittu»-tyyppinen julkipano, todellisuudessa huonokuntoisesta tiestä varoittava ajokielto:

Ajo sallittu liikennöitsijän omalla vastuulla.

»Sallijat» (viranomaiset) eivät ole tässä tietenkään sallineet »liikennöitsijän» omalla vastuulla; he ovat sallineet sen, että »liikennöitsijä» (tarkoittaa yksinkertaisesti auton ajajaa) ajaa omalla vastuullaan. Lohkorakenne ei tälläkään kertaa paransi, vaikka »sallittu» vaihdettaisiin partitiivipredikatiiviin *sallittua*.

Kummankaan kielellisen umpikujan selvittäminen ei olisi vaatinut luovaa kekseliäisyyttä. Olisi riittänyt nojautuminen puhekielen yksinkertaisiin ilmaus-tyyppeihin virkakielen stereotyyppien sijasta. Niin on vaihteeksi joskus ennenkin osattu tehdä kaiken virkakielisyyden keskellä. Suomen junissa ei liene koskaan ollut kilpeä »Sylkeminen lattialle kielletty(ä)»; sen sijaan vielä runsas miespolvi sitten ohjattiin syljeksiviä matkustajia iskevällä imperatiivimuotoisella kilvellä *Älä sylje lattialle — Spotta ej på golfvet* ja jokaisessa istuinvälissä olevalla sylkykupilla. Toisenlaista iskevyyttä luo suomen modaaliverbi *saada*. Äskeiset esimerkit sen avulla kunnostettuina:

- 1) *Keskiolut on alkoholiuoma.*
Sitä ei saa anniskella
1. päihtyneelle
2. alle 18-vuotiaalle

- 2) *Ajaa saa omalla vastuulla.*

Saada-verbi lyhentää ja yksinkertaistaa ilmaukset. Yksinkertainen ei tosin tässäkään näytä olevan ensimmäistä vaan viimeistä.

TERHO ITKONEN